

FELSEFE VE FELSEFECİ ÜZERİNE

Murat BAÇ

Felsefenin gerçekten ne olduğu konusunda sağlıklı bilgi edinmenin zor olduğu bir eğitim ortamında yaşıyoruz. Liselerde okutulan felsefe kitaplarının bu alanı tanıtmaya ve sevdirmeye konusunda Mustafa Topaloğlu'nun bir-iki yıl önce söylediği "Aklın varsa kendine sakla, felsefe yapma" şarkısından daha iyi bir durumda olmadığı bir ortamda, üniversite sınavı aşamasına gelmiş insanlara felsefenin nasıl bir uğraş olduğunu haklarını vererek anlatmak gerçekten zor bir iş. Zorluğun önemli bir bölümü, felsefenin bir "ders" olarak algılandığında bütün esprisinin yitirilmesinden kaynaklanıyor. Öğrenme sürecinde karşılaştığımız pek çok konuyu anlamaya çalışırken, kendimizi çalıştığımız konunun içinde bir yerlere koymak zorunda değiliz. Bu anlamda, ülkemizin şurasında dağların denize paralel uzandığını, 1215'te şu kralın Magna Carta anlaşmasını imzaladığını, ikinci dereceden şu denklemin şöyle kökleri olduğunu ya da karbonun hidrojen ve oksijenle kurduğu derin ilişkileri öğrenirken bu konuları nesnel birer "konu", kendimizi de dışardan bir "öğrenen" olarak görüp bunları bilgi dağarcığımızı ekleyebiliriz. Felsefe ise pek böyle değildir. Felsefenin geleneksel sorunlarıyla uğraşırken siz bir köşede, anlamaya çalıştığınız konu diğer köşede duramaz. Felsefe, gerekli not alındıktan sonra kafadan boşaltılacak bir şey değildir. Sanırım, bu noktada, beni mühendislikten felsefeye neyin çektiğini biraz daha açık hale getirmem gerekiyor.

Bilgi edinmenin türlü yolları var; bilgiyi kullanarak dünyayı değiştirmenin de. Hele günümüzün bilim ve teknolojisiyle insanoğlu bu işi inanılmaz bir hız ve boyutta gerçekleştirebiliyor. Ancak benim kişisel dünyam açısından bakıldığında şöyle bir sorun var: tek tek bilimlerin bize sağladığı bilgileri kullanarak bu bilgilerin şekillendirdiği - ve varlık alanında özgün bir yer kaplayan - dünyayı bir bütün olarak anlayamayız. Doğa bilimleri bize maddenin yapıtaşlarını ve nesnelere nasıl devindiklerinin ayrıntılı çözümlerini veriyor (bu konudaki başarısı yadsınamaz). Yine de bu çözümler ışığında doğrudan yanıtlayamayacağımız pek çok soru kalacaktır. Örneğin: "Devlet yönetimi konusunda bir kuram hangi ilkelere dayanmalıdır?", "Ne kadar özgür olabilirim?", "İyi nedir?", "İyinin ölçütü ne kadar nesnelir?", "Kesin bilgi var mıdır?", "Bilimin bize evreni giderek daha doğru bir şekilde betimlediğini nasıl bilebiliriz?", "Sonlu bir yaşamı anlamlı kılan şey ne olabilir?". Şu kadarı açık ki maddenin ve devinimin çözümlenmesinde ne kadar başarılı olursak olalım, kuramsal düzeydeki bazı sorunlarımız için doğal bilimlerin bize sunduğu açıklama olanaklarının ötesine geçmemiz gerekiyor.

Şimdi yazımın başında belirttiğim konuya dönelim. Felsefeyi konular içinde bir "konu" olmanın dışına taşıyan şey nedir? Bunun yanıtını felsefenin köklerinde aramak ve felsefenin ortaya çıkmasında ne tür etkilerin rol oynadığını iyi anlamak gerekiyor. "Bilgelik Sevdası" anlamına gelen felsefe, geleneksel olarak, yaşamımızı ve onu oluşturan unsurları sorgulamanın bir yoludur. İşte burada felsefenin en ilginç ve en çekici yönü ortaya çıkıyor: felsefede, en geniş anlamıyla, düşünen de üstünde düşünülen de insan. Atomların oluşturduğu, belli bir vektörel değerinde sağa sola hareket eden insan değil; bilmeye, erdemi bulmaya çabalayan, kendini ve evreni bilimlerin de üstüne çıkararak anlamaya çalışan, yazgısını değiştirmeye çabalayan, olağanüstü güzellikte sanat eserleri yaratan, kendi türünden canlıları diri diri yakabilen, gülen, ağlayan, kısacası, "yaşayan insan". Felsefecinin yaptığı ise, bütün bu bilgi birikiminin, teknolojik yapılanmanın, yaşamın ve ölümün kuşbakışı resmini çekmek ve sorgulanmayı sorgulamaktır. Öyleyse

felsefeci için uğraştığı şey bir "konu" değildir. Yani, (dürüst) felsefecinin günde üç-beş saat felsefe yaptıktan sonra işini bitirip, şapkasını giyip çıkıp gidebileceği bir yaşam yoktur. Uğraştığı "konu" kendisidir, yaşamıdır. Felsefecinin bu anlamda, sorgulama gereksinimi duymayacağı, güvenle üstüne tüneyebileceği değişmez doğruları da yoktur. Bir fizikçi, ekonomist, mühendis veya doktorun rahatlığına sahip değildir. Rotası ve sonu pek belli olmayan, denizinin çalkantılı ve güvensizliklerle dolu olduğu bir büyük serüvenin yolcusu gibidir.

Sanıyorum insanı (en azından beni) felsefeye sürükleyen birkaç temel neden var: Tek bir alanın sınırlı sorularına kapanmaya dayanamamak; genelde kabul gören düşünce ve inanç sistemlerini sorgulamadan benimsemeyi düşünsel namusuna yakıştıramamak; düşüncenin ulaşabileceği en üst düzeyin insanı nerelere götürebileceğini merak etmek ... ve bunun gibi. Felsefenin toplum genelinde çok fazla benimsenememesinin ve yaşam boyu sürdürülecek bir uğraş olarak düşünülmemesinin temelinde bu yukarda saydıklarımın pek çok kişiye anlamlı veya cazip gelmemesinin yattığına inanıyorum. Ayrıca, ayaklarımızı yere basarsak, felsefeciyi bekleyen ciddi bir para sorunu olduğu da kesindir. Ancak ben felsefenin büyüüne kapılmış bir insanın paçasını kolayca kurtaramayacağı çünkü başka alanlarda ruhunu huzura kavuşturamayacağı kanısındayım. Ve şuna inanıyorum ki felsefe dünyada gerçekten uğraşmaya değer birkaç şeyden biridir. Bu yüzden felsefenin özellikle gençlere iyi tanıtılması gerekiyor. Yine bu yüzden lisede, boğucu bir sınıfta, asık suratlı, yaptığı işten en ufak bir zevk almayan ve felsefeyi kurbağaların sindirim sistemini anlatır gibi anlatan bir öğretmen düşüncesi bana büyük bir rahatsızlık veriyor (elbette bu bütün felsefe öğretmenleri böyledir anlamına gelmez). Çünkü felsefenin özü tutku ve serüvendir. Ve bu serüven kendi yaşamımızdır. Eski Yunan'da irdelenmemiş bir yaşamın yaşamaya değmeyeceğine inanılırdı. Felsefenin ayrıcalığı, bence, insana kendini daha iyi tanıma ve kendini var etme şansını vermesindedir. Amaçlarla araçların iyice birbirine karıştığı, kitlelere "doğru"ların ilaç gibi verildiği, teknolojik ve ekonomik gelişmelerin bize büyük bir özgürlük sağladığı fikrinin gittikçe daha tartışmalı bir hale geldiği ve, sonuçta, insanın "Ben neyim?" sorusunu her zamankinden daha büyük bir şaşkınlıkla sorduğu çağımızda felsefeyi her türlü dogmatizme ve zihinsel uyusukluğa karşı benzersiz bir panzehir olarak görüyorum. Ve "bilgelik sevdası" serüvenine atılacak insanların her zaman var olacağına inanıyorum.

(TÜBİTAK, Bilim ve Teknik Dergisinde ,[1995-Nisan; sayı: 329; s.:54] yayınlanmıştır.)